

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2. Vtrum in hoc sacramento remaneat substantia panis, & vini post consecrationem.
-

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

QVÆST. LXXV.

Etiam sacramenti reddere ea enim quae sunt per accidentem, videtur esse, à doctrina repelluntur. Constat autem, quod si conuersio per se concurrit, necessario concurrit, ut horum exercitari in posterioribus analyticis. Hac de secundo.

Q[uod] ad tertium, videtur mihi conuersiōnem habere se ad
hoc sacramētū, si
cū fieri ad factū ef-
fē ita ut nō requi-
ras hīc omni modā
similitudinem; sed ea
ratione mouet: quia
sacra menta nouē
lēgitimū, quod si-
gnificant, ac per hoc
verba Christi, hoc ē
corpus meū, quia ef-

intellexerunt, quomodo in ca-
dauere dilaniatur, aut in macel-
lo venditur, non quomodo sp̄i-
ritu vegetatur, accedat spiritu
ad carnem, & prodest plurimū
nam si caro nihil prodest, ve-
rum caro non sicut, vt habita-
tur in nobis.

AD SECUNDUM dicendum, quod verbum illud Augustinus & omnia familia sunt intelligenda de corpore Christi, secundum quod est in propria specie, secundum operam ipsius dominus dicit Matth.26. Me autem non semper habebitis, inuisibiliter tamen sub speciebus huius sacramenti est, ubiquecumque hoc sacramentum perficitur.

ercent quod non significare intelligendo aut conuersio-
nem habere se ad hoc esse corp^{um} Christi, sicut fieri ad fa-
ctum esse, optime in-
telligimus verba Christi significare utramque non uitam, expli-
cando posteriorem, ut in termino: sicut enim in naturalibus, di-
cendo, hoc est lumen nouum, significatur

Ad tertium dicendum, quod corpus Christi non est eo modo in hoc sacro, sicut corpus in loco quod suis dimensionib^{us} loco comensuratur: sed quodam speciali modo, qui est proprius huic sacramentu: unde dicimus, quod corpus Christi est in diversis artibus, non sicut in diversis locis, sed sicut in sacramento: per quod non intelligimus, quod Christus sit ibi solum sicut in signo.

¶ Quid ad quartum, circa aliorum opiniones duo sunt aduer-
da. Primum est, quod omnes videntur fugisse veram transub-
stantiationem panis in corpus Christi, quia non videat in-
telligibilem absque aliquo nouitate in substantia Christi. Secun-
dum est, quod duplice exercitus appetat in eis. Alter, recur-
rendi ad possibile iterum diuinam potentiam, cum debuf-
fent suam tractauit dicurrere secundum potentiam sacramen-
torum eorumque ordinis. & ex hoc excessu orta est illa repul-
sa opinio Iohannae Parisiensis de assumptione paneatis ad vni-
tatem hypostasis Christi, quam pluribus a doctoribus recita-
tam videat, & potes, si vis. Alter excessus est, nimis metiendo
res fidei secundum lumen humani ingenii sibi praestiti, ex hoc
enim transubstantiationem euitarunt, cum milio me ius ac
periculosis sensisset, si Magistrum lent lecui, cum admira-
tione illam verissime tentassent.

¶ Nuc ad præsentem articulum redeamus, quo conclusum est corpus Christi veraciter esse in hoc sacramento, dicente ipso, Hoc est corpus meum; & vt iam diximus, in hoc omnes fidèles conueniunt: sed modus quo est, in dispensationem ventur. Scotus purauit corpus Christi abique deperditione propri loci acquisièt quendam præsentim ad species panis, quæ præsentia est quidam respectus, quasi de genere vbi Duran putauit corpus Christi abil; recepit a proprio loco esse præiens accidentia, dictis: sicut angelus est præiens corpori prius natura, quam moueat ipsum, dante Deo Christi corpori fin substantiam immediatam ordinem ad accidentia panis cōuersi in ipsum: non minus, & si abilque quantitate pura substantia efficitur. ¶ Sed neutram harum opinionum sufficiens appetat; ad veri-

ARTIC. II.

Ficandum id, quod cōter fa- emus. s. sumendo hostiam confe- cratam, sumere nos verum Christi cōpus, id solum est; ve- rū, nos sumere accidentia p̄tēntia corporis Christi. Paterem hæc in proprio ratione: quia lumen vnius p̄tēns alterius, non oportet sumere alterius. ēnde proprio exemplo lecī-

licet sacramentum sit in gene-
re signi: sed intelligimus cor-
pus Christi hic esse, sicut dictu-
m est, secundum modum pro-
prium huic sacramento.

GAD QUARTVM dicendum, q
ratio illa procedit de præsenti
corporis Christi, prout est pre-
sens per motum corporis, id est
prout est in sua specie visibili
non autem prout est spirituali-
ter, id est inuisibiliter, modo &
uirute spiritus. vnde Augu. *
dicit super Ioan. Si intellexisti
spiritualiter verba Christi de
carne sua, spiritus, & vita tibi
sunt: si intellexisti carnaliter,
etiam sic spiritus, & uita sunt,
sed tibi non sunt.

ARTICVLVS II

*Vtrum in hoc sacramento remaneat
substantia panis, & vim post
consecrationem.*

AD SECUNDVM sic procedit.
VR, quod in hoc sacramen-
to ramaneat substantia panis,
& uini post consecrationem.

In responsione ad argumenta ipsellauit spiritualem, & modum proprium huic sacramento.
¶ Monstra ut autem huiusmodi conuenientia ex ipsis domini verbis nam & forma sacramenti, hoc est corpus meum, id est, contentum sub hac specie, est corpus meum, ut communiter exponitur monstrar corpus Christi contineri sub accidentibus, istic, praesertim quodlibet hoc, non demonstrat substantiam simpliciter & absolue: sed ut connatur ipsis & nimenim sub ipsis accidentibus, quod conuinicit ex eo, quod oportet durantibus accidentibus, semper verificari concentum sub his ac eidentibus esse corpus Christi.

KEx alijs autem verbis domini, Ioa. 6. verba, quæ locutus sum vobis, spiritus, & vita sunt, apparet spiritualis coniunctio ve-
re carnis Christi cum accidentibus panis. Intellexerant siquidem discipuli Christi carnem carnaliter comedendam, ac per hoc morte intercedendam, non vescimur siquidem carnis nisi
mortuis saluator autem noster vtrumque errorrem abfuit, di-
cendo quod spiritus, & vita sunt vita contra mortem, spiritus
contra carnem, id est, carnalem modum, ac si aperte dixisset,
dicta mea sic intelligere, quod vivæ via caro spiritualiter vo-
bis osterrat in cibum. Merito denum modus iste proprius est
in hunc sacramento, non solum propter differentiam a ceteris fa-
cramentis, sed et quia in toto mundo non apparet unus al-
quis modus hinc similis, propter quod cum admiratione &
veneracione faciemus defecutionis cognoscitio nostræ circa hoc.

Venerabilem facilius detectum cognitionis nostra circumspectum.
Super Quatuor 75 Articulum secundum.
Titulus clarus. In corpore duo facit: primo recitat opinionem affirmatiuam, secundo reprobat eam, quatuor rationibus; per hoc concludendo negantiam, & quia rationes auctoris a posterioribus fuerint valde dificiles ac improbatas, quamvis teneant conclusionem cum auctore, ideo afferuntur. ¶ In corpore recitat opinionem affirmatiuam, & reprobat eam, quatuor rationibus
¶ Circa primam rationem multa obiectuntur contra illam maiorem. Non potest aliquid esse, ubi prius non erat, nisi vel per loci mutationem, vel per alterius conversionem in ipsum. Arguit enim contra ipsam tripliciter. Primo, contra ipsam absolute Secundum, contra ipsam applicata ad hanc materiam. Tertio, contra ipsam per se.

perfectat illius. Scō. in primis in 4. sendi. 10. q. 1. 3. & 4. & di. 11. q. 2. multipliciter obicitur. Durān quoque in 1. c. 4. obicitur.

Quod multipliciter ergo contra maiorem vniuersaliter intellexit agitur. primo, à Durando, quia Deus posset creare nūc celum supra vltimam, nūc sp̄heram, & tunc ultima nūc sphera inciperet esse.

vbi prīm non erat
abso hoc, q̄ move-
re, & abso hoc,
q̄ aliquid converte-
re in ipsam: falsa
et ergo maior assūm
pt.

Secundo, ab vrogo:
qua Deus posset fa-
cere corpus hūm el-
se p̄sens sacramen-
to aliis simul cum
substantia panis, cum
hoc non implicet co-
tradictionem, & tne
corpus Christi inci-
peret esse, sub sacra-
mento abso motu
locali, & abso con-
fessione aliquius in
ipsum. Aliud p̄batur a Scōro:

qua non est maior
reponerant, corpus
Christi est simili cā
substantia panis, quam sub quantitate eius: qua non magis re-
pugnat substantia substantiae, quam substantia quantitati quo
ad alienum similitudinem.

Tertio, à Scōto: quia de facto quantitas corporis Christi, &
anima eius incipiunt esse in hoc sacramento abso: hoc, quod
aliquid converteretur in ipsam. Et si gloster major, articulo ip-
sam ad id, quod primo incipit esse aliquid, & dicendo, q̄ non
habet locum in his, quia incipiunt esse aliquid & coextineretur,
contra infat. Scōtus duplicitur. Primo, quia ex hoc habeo, q̄
non est propriā mutatione, nec propriā formalis ratio, nec p̄sens
fa ad esse aliis rem immotum localiter, conversione aliquius in
ipsum. Secundo, quia alia est p̄sens anima hic & alia p̄sens
corporis, quia aliud, & aliud est fundamentum ied p̄sens
animae non habetur per conversionem in ipsum nec per
motum localem: ergo maior est falla.

Quarto, Deus potest facere in creatura aliquid sine eo, quod
non est sibi ratio essendi, nec aliquo modo de essentia eius: ied
nec conuertere, nec sacramentū est formalis ratio corpori Christi
estendi hic, nec aliquo modo de essentia eius: ergo Deo potest
facere corpus Christi esse hic sine vroquo istorum. Proba-
tur minor quia conseruit non est ratio formalis essendi: nec
v. p̄sens, quia præterit corpore Christi existente hic, nec vt
p̄sens, quia unū Deus non posset subtrahere hinc corpus
Christi, sicut nec facere, quod non præterit conuertere. Simili-
ter nec sacramentales species, quia non sunt in corpore Christi,
nec per eas aliquid inest formaliter corpori Christi.

Quintū, arguit ex alio capite, ex hoc scilicet, quod corpus
Christi immotum potest, simul esse in diuersis locis localiter.
Sed de hoc alias.

Circa applicationem vero maioris ad hanc materiam, tripli-
citer agitur. Primo, à Durando, corpus Christi esse in sacra-
mento, non est esse aliquid, quia non est esse in loco: male ergo
applicari illa maior de vbi, & aliquid, ad esse in sacramento,
& falla est minor dicens, quod corpus Christi incipit esse vbi
p̄sens non erat, effendo in sacramento.

Secondo, à Scōto: Genitus esse in loco corrupti, est verum
propter materiam eōem vriue: propter enim ignis incipit
esse vbi erat aer conuerterit in ignem, quia ex materia, quae
fuit aeris remanente ibidem, & forma ignis, fit compofitum
ibidem. In proposito autem, quia non remanet materia panis,
non habet locum maior, dicens quod per conversionem cor-
pus Christi est, vbi erat panis.

Tertio, ab eodem, & Durando, quia aliud est loqui de con-
verzione absolute, & aliud de conversione in p̄sens. Nam
quod converteretur in p̄sens, trahitur ad conditioes p̄sens,
& non econtra, vt patet in alimento, & alio, & pro-
p̄ta hinc sequitur, quod panis est vbi est corpus Christi, &
non econtra.

Contra perfectat, hoc est necessitatē conversionis ad exi-
stentiam corporis Christi in hoc sacro, q̄. Impossibile sit cor-
pus Christi non motu localiter, incipere esse in hoc sacra-

to absq; cōuerzione alicuius, puta panis, multipliciter arguit.
Primo, à Scōto: Per nullam mutationē habetur per se illud,
quod est aliud, & posterius suo per se termino: sed p̄sens
corporis Christi hic id est, in hoc sacramento est quid aliud, &
posterius corpore Christi, quod est proprius terminus tralub-

stantionis: ergo p̄
conuerzionem, panis
in corpus Christi no
habetur per se hmoi
p̄sens.

Secundo, & suppo-
nitur eum posse fa-
cere corpus Christi
p̄sens hodie manete
substantia panis, qd̄
probatur: quia nou-
ta posterioris no in
fert nouitatem p̄c-
ris ex 8. phyl. vbi po-
nitur motus localis i
cello sine mutatione
en formam absolu-
ta. Arguitur ergo sic.
Sine mutatione sub-
stantia potest esse
noua p̄sens corporis
Christi ad pa-
rem: ergo, oportet
dare aliquam muta-
tionem ad huiusmo-
di p̄sens. ergo

Trac. 26. in-
Ioa. inter
med. & fin-
tom. 9.

Colligitar
ex li. 4. ca. 4.
& lib. 6. c. 1.
to. 4. clerf
de confidu.
2. c. Omnia.

¶ 3. Præt. Panis, & uinum assu-
muntur in hoc sacramento, in
quantum significat ecclesiasti-
cam unitatem: prout unus pa-
nis fit ex multis granis, & unu
rinum ex multis racemis, ut Au-
gust. * dicit in lib. de symbolo:
sed hoc pertinet ad ipsam sub-
stantiam panis & uini: ergo sub-
stantia panis, & uini remanet in
hoc sacramento.

SED CONTRA est, qd̄ Amb. *
dicit in lib. de sacramentis. Li-
cet figura panis, & uini uideat,
tamen nihil aliud, quam caro
Christi, & sanguis post conse-
crationem credenda sunt.

RESPON. Dicendum, q̄ qui-
da posseunt post consecratio-
nem substantiam panis, & uini in

hiusmodi p̄sens non habetur per conuerzionem. Et pro-
batur sequela: quia terminus uini rationis, cuiusmodi est p̄-
sens, non proprie per se est terminus duarum mutationū di-
stinctiarum secundum genus. Et si dicatur, inquit Scōto, cor-
pus Christi p̄sens esse p̄sens cum substantia panis, sine mu-
tatione substantiae, tamen nūc de facto fit p̄sens per sub-
stantiale mutationem panis in corpus Christi, & no per alia:
contra, in corpus Christi prius factum p̄sens pani posset
Deus conuertere panem: quia non est magis contradictione
tunc quam nūc: ergo talis conuercio, vel non faceret corpus
Christi p̄sens, vel fieret p̄sens, postquam fuit p̄sens, &
sic eadem p̄sens terminaret duas dictas mutationes. Deinde
ex extenduntur argumentationes ad hoc, q̄ conuersio nihil fa-
cit ad p̄sens cororis Christi in sacramento.

¶ Et arguitur primo sic, Deus posset conuertere panem in cor-
pus Christi, vt habens esse in celo: quia non est ibi maior
contradiccio, quam in conuercione qua nūc ponitur: sed tunc
non habetur corpus Christi sub specie panis ex ipsa conuer-
cione, ergo nec nūc.

¶ Secundū, Si panis quantus conuerteretur in corpus Christi

quantum, ita quod substantia in substantiam, & quantitas in
quantitatē verterebatur, tunc corpus Christi, quantum, no
haberet vbi circumscripti, quod fuit circumscripti p̄sens panis
quantus, ergo nūc non habet vbi definitum substantia p̄sens. Et probatur sequela: quia ita se habent substantiae que sub-
sunt quācūd ibus ad loca definiti, sicut substantia quantas
ad loca circumscripti, ac per hoc, quod facit conuercio sub-
stantiae in substantiam ad vbi definiti, hoc facit ad vbi cir-
cumscripti ceuero substantiae quantas in substantia quācūd.

¶ Tertio, Si per conuercionem fit terminus ad quem, vbi fuit

terminus a quo: ergo modus essendi vriuque erit similis, ille
talem modus qui potest esse communis vriuque: sed panis erat
hic quantitatis, ergo corpus Christi erat hic quantitatis,
quod est inconveniens.

¶ Quarto, arguit Durandus: Sicut se haber substantia ad sub-
stantiam, sic se haber quantitas ad quantitatem: sed si quanti-
tas panis conuerteretur in quantitatē corporis Christi, non
propter hoc quantitas corporis Christi fieret vbi fuit quanti-
tas panis. ergo non propter conuercionem corpus Christi fit
vbi erat panis.

¶ Reliqua argumenta, quæ contra hanc eandem Auctoris ra-

tionem ex alio capite militant, hoc est ex suppositione, quod

vñ corpus potest esse simul localiter in diuersis locis, cum

rationibus probantibus ipsam suppositionem, nem, ideo pro nūc

omittit, quia constat corpus Christi non esse in sacramento lo-

caliter: hinc enim huiusmodi qualitudo à proposito remota appa-

ret, fieri autem de hoc quācūd specialis. Hac igitur fuit, quæ

contra primā literā rationē obliuiscuntur.

¶ Ad evidētiā horum p̄grediendū est, q̄ non est hic q̄

atio de diuina potentia: non enim ad hunc tractatum hæc spe-

ciat qualitudo, sed querimus quid institutus orgo caularum ha-

beat.

beat. Vnde cum dicitur in littera. Impossibile est; &c. non est sermo de impossibili, secundum diuinam potentiam absolute: sed secundum potentiam ordinatam, secundum quam attenditur possibile, vel impossibile in ecclesiasticis mysterijs. Et hinc multorum argumentorum, quæ adduximus, solutio pendet.

Vnde ad obiectacō

zr. Auctoris propositione majorē absoluē, & viuēs aliter intellectam rīndēdo, dī, q̄ duo prima argumenta, quia equiūcāt de possibili, dī de diuinā potēti ab solute loquuntur, nō militant cōtra Auctōrem. Prima tñ obiectio, de ultima sphēra præter hoc duplīciter deficit. Primo, quia maior litera manifeste loquitur de locis præexistēb. obiectio autē creat de nouo locum præexistēti locabili.

Secundo deficit: quia si creatur alia sphēra, ita quæ nūc est suprema proprie loquēdo, effet in eodem loco, in quo nūc est. Varietas autem effet de loco imaginario in locum realem, & de loco potentiali in locum actualēm: vnde propriè loquendo, non acquirere nouum locum, sed nouum continens: sermo autem literæ est de loco nouo totaliter, & non secundum quid.

¶ Ad tertium vero dicitur, quid responso recitata non est mala, melius tamē diceretur, Nihil immō potest esse, vbi prius non fuit, nisi per conuersiōnēm in ipsum, aut aliquid sibi realiter coniunctum. Et per hoc excluditur prima instantia Scoti dicendo quid conuersio est propriā mutatio alterens prætentiam proprij termini primo, & coniunctiorum illi concomitantē: sic enim nulla sit exceptio ab illa maiore: sed declaratur vim conuersiōnē extendere se ad præsentiam, non lolum proprij termini, sed concomitantem illum.

¶ Ad secundam autem instantiam negat aliam esse præsentiam anima, & aliam corporis in hoc sacramento: eadem eminē numero præsēntia, quia corpus Christi præsens est sacramēto, anima eius corpus concomitans, denominatiō dī præsens. Vnde falsum est esse aliud, & aliud fundamentum plenitatis in anima, & corpore: sicut etiam anima mea est in hoc loco, quia corpus meum est hic, & à corporis præsēntia in loco denominatur anima mea præsens, nec oportet ponere aliam propriam in anima mea præsentiam ad locum hunc.

¶ Ad quartum dicitur, q̄ major est diminuenda, n. addi, nec necessario connexum: & ultra hoc minor est etiam diminuta, quantum ad conuersiōnē, quoniam connexio prætentia ad conuersiōnē, nec est vt ad præsentem, nec vt prætertam, sed vt ad viam in ipsam: habet enim, vt v. factum esse in termino ad fieri. Illud quoque quid additur de speciebus, diminutum est: datum enim tertium, scilicet quid sub illis corpus Christi habet præsentiam, quam sine illis haberi non est intelligible, quia implicat contradictionē. Nā si corpus Christi effet sacramentaliter, sine aliquo sensibili signo, integrare, & non integraret sacramēto, & similiiter contineretur sub signo sensibili, & non contineretur, & similiiter effet præsens sensibili signo, & nulli sensibili signo effet præsens. Et tenet sequela, quia de ratione sacramēti effet sensibili signū, ac per hoc sacramentalē esse intelligi nequit ab illo sensibili signo.

¶ Ad obiecta autem contra applicationem dictæ maioris ad hanc materiam respondendo, dicitur ad primum, quid tripli-citer deficit. Primo, quia in litera non subsumitur, quid effe in sacramēto sit effe alicubi, vt patet inveni. Secundo, quia licet philosophorum more latentes res per comitiam accidē-tia declarare, confitat autem, quid effe in sacramēto, est effe valde latens, verificans locum eundem de sacramēto, & existente sub sacramēto. Licuit igitur vt propositione de vbi, & alicubi pro maiore, & subsumere de effe in sacramēto tāquam verificantē vbi, & alicubi de corpore Christi existente in sacramēto. Et hinc patet tertium, q̄. i. vere quāvis per acci-dens per effe in sacramēto acquirit nouum vbi, puta altare, quod est locus specierum. Et potest unico verbo dici, q̄ effe in

F sacramēto, licet non sit esse in loco formaliter, est tamen ca-saliter, pro quanto per illud esse Christus est, vbi est faciū. Ad tñ vero dicitur, q̄ formaliter loquendo, materia in qua remans ibidem sub vitroque termino, facit q̄ genitum sit in loco corrupti, & ex hoc habetur, q̄ quodcumque qua-

tum remans alicubi sub vitroque termino, sufficit ad hoc, q̄ genitum sit in loco corrupti: & quia sic contingit in propo-sito (nam eadem numero species panis quanta ibidem remanent, sub vitroque termino) ideo sufficiēt habetur, vnde corp̄ Christi sit in loco pa-nis cōueniens in ipsum, quāvis materia nullā cōtinet: species enim quanta remans, aqua-ler materie quo ad hoc.

¶ Ad tertium autem dicitur, quid in hac mirabilis transubstantiatione concurrent duas rationes, faciliter ratio conuersio-

Hnis, & ratio præexistentis, & pro quanto inten-tiūt in hoc sacramento ratio conuersiōnēs, quia id quod erat panis substantia corporis Christi, habemus iuxta generalem regulam conuerforum in naturā aliam, corporis Christi esse vbi erat panis, & hoc eff, quid litera sonat, quod ignis incipit effe alicubi, quia id quod est ibi, conuertitur in ignem, & hoc est clarum, & expediat ad manudicendum intellectum, qui si solum attenderet, quid ex pane hic existente sit corpus Christi, ita quod contentum sub accidentibus panis, acquisit sub-stantialiter integrum naturam Christi corporis per conuersiōnēm in ipsum, facile intelligeret corpus Christi esse, vbi erat panis conuersus in Christi corpus, sicut ignis est, vbi erat lignum conuersum in ignem sed quia ratione conuersiōnēs adiungitur ratio præexistentis Christi corporis, impedit videatur quod dictum est, haberi ex ratione conuersiōnēs; quoniam ipsum præexistentē trahere videatur ad se, quod conuertitur in ipsum. Veruntamen oportet in huiusmodi mirabilibus hominēs esse perfuasibiles, & conceptus nostris sacris adjuvare mysteriis & non econtra. Et propterea dicimus, quid ex ratione conuersiōnēs habemus corpus Christi esse vbi fuit panis; hoc enim, vt ex supra dictis patet, tam ecclīsī, quam facrorum doctriνā tradidit auctoritas. Ex ratione vero præ-existentis Christi corporis ab ille additione mutationeque aliqua in ipsius substantiam, habemus, non quid panis, sed id, quod fuit panis, eff. vbi eff corpus Christi; quia eff ipsum corpus Christi verum, quod est in celo. Et ex hac parte concedendum est, quid conuersum acquirit conditiones eius, in quod eff conueretur; nec potest hinc inconuenientis aliquod inferri; sed duo mirabilia conspicuntur ex hac mirabili conuersione, scilicet corpus Christi eff, vbi fuit panis, & id quod fuit panis, eff vbi eff corpus Christi.

¶ Ad obiecta contra necessestāē cōuerſiōnēs ad corpus Christi esse in sacramēto, respondendo dicitur ad primum, quod, vt supra diximus, duplīciter de conuersione panis in corpus Christi loqui possumus hoc est, vel absolute, vel sacramentaliter. Et si sit sermo de conuersione absolute, fareor me non videri necessitatem, & sic arguentes ferre omnes de conuersione loquuntur. Et propterea non est mirum, si contra Auctōrem cōmuniētate doctrinam non militant; quia non de conuersione absolute, sed de conuersione sacramentalē intelligenda est communis doctrina; hac enim necessaria est, ad verificandum sacramētū eucharistie.

¶ Vnde ad primam obiectiōnēm Scoti, quā est maximum eius fundatū, dicitur quid tam maior, quam minor est falsa. Major quidem, quoniam in naturalib. videmus, quod per eandem mutationē habetur per se non solum substantia per se primo terminans, sed concomitans pāsio; nam per viam & eandem generationē habetur per se terra, & eius grātias, & similiiter igni, & eius leuitas, in tantum, q̄ grātia, & leuita dicuntur ab Aristote. moteri per se à generante, & similiiter per eandem mutationē habetur substantia Sori, & eius filiatio,

giliatio, cū Sortes generatur. Falsa est ergo maior in absolutis & relativis: minor autem virtuōe loquendo de conuersione, non est visqueaque vera, pro tanto: quia licet conuersonis abolute terminus proprius sit solummodo corpus Christi: conuersio tamē sacramentalis proprius, & per se terminus est corpus Christi.

verificans Christi substantia panis post consecrationem remanere non possit. Secundo, quia haec positio contrariatur formae huius sacramenti, in qua dicitur, hoc est corpus meum, quod non esset verum, si substantia panis ibi remaneret: numquā enim substantia panis est corpus Christi: sed potius est dicendum, hic est corpus meum. Tertio, quia contrariatur veneracioni huius sacramenti, si aliqua substantia creatura esset ibi, quæ non posset ratione latraria adorari. Quartio,

quā rationabilis argumentis habenda sunt obiectio[n]es, quæ cōtra hoc fieri, ex eo quod corpus Christi in hoc sacramento non est p[ro]pter vnum, sed aggregatum per accidentem, & simila. Sufficiat nos addicentibus in hac via credere ecclesiam, & doctorib[us] patris, quia sic est. Veruntamen pro aliqui quātū humani intellectus fecit merito frūtilia hæc dici, quia manifeste confit terram, & gravitatem non constitutere vnum per se, vppotentes diueritorum prædicamentorum, & tamen per eandem haberi mutationem. Posse quoque alter lolum dicta Scotti ratio, significando illum esendi modum nomine relatio, puta continer[re] sub specie panis, & dicendo, quid conuersio sacramentalis in hoc differt a conuersione absolute: quid sacramentalis conuersio est in corpus Christi non solum secundum se, sed ut conequitur in genere ipsum, & accidentia panis respectus contenti, & continentis: ita q[uod] sic generatio est illucia substantia geniti cum filiatione conseq[ue]ntia, ita conuersio sacramentalis haber[et] vīm illaciu[m] ex pane corporis Christi, cum relatione contenti sub accidentibus panis. Et secundum hoc, ad rationem Scotti dicendum est, quid duū lūnū generare rerū, quadam enim sunt quā secundum se ex suo genere per se primo sunt, & sunt, & haec apud Aristo sunt sola composita, v[er]o pater y. Meta. Quādam vero sunt, quæ (vt Aristo. vtar) sunt & non sunt ab ipso hoc, quid generantur, vel corrumpantur, & exentiō vocabulo loquendo, ab ipso hoc quid fiant, & he sunt formæ omnes, & præcipue relations, quæ regulariter alio sum factio[n]em consequuntur. Quocirca dato, quid maior Scotti sit vera, loquendo de primo genere rerū, falsa tamen est, miscendo omnia genera simul: quoniam, falsa est de relationibus concomitantibus proprium mutationis terminum: & vniuersaliter falsa est, de conseq[ue]ntibus proprium mutationis terminum: quodlibet enim horum concomitantium licet aliud, & posterius proprio mutationis termino, per eandem tamen mutationem per se secundo haberi potest, quāmvis non habeatur per illam per se primo. Et sequendo h[ec], dicimus in proposito, quid conuersio sacramentalis per se primo terminatur ad corpus Christi, inferendo per se secundo coniunctam corporis Christi sub accidentibus panis, quæ continetia licet sit aliud quid, & posterius Christi corpore, est tamen necessaria neceſſitate sacramenti conseq[ue]ntis corpus Christi, ut terminum conuersio[n]is sacramentalis.

Antequam autem respondeatur aliis argumentis, quia superius declaratas mutationes duas supponunt, premonstrandum est, quid seminiendum sit de his mutationibus. Scito igitur recolendo antedicta, duplēcē opinionem esse de eis posse: altera est Scotti, ponit duas in hoc sacramento mutationes interuenient: prima est conuersio panis in corpus Christi: secunda est, quia corpus Christi de non præsentia leu[n]e non contentio p[re]fens seu contentum sub specie panis: altera vero opinio est, quid non est hic, si vna sola mutatione, quia ex pane fit corpus Christi: sed ad istam mutationem sequuntur vtrumq[ue] relations: in accidentibus liquidem panis ex hac mutatione sequitur relatio continens, & in corpore Christi ex eadem mutatione sequitur relatio contenti, & si hac mutatione sufficit ad secundum corpus Christi veraciter cōtineri sub specie panis. Monstrarur autem multipliciter rationabilitas huius opinio[n]is simul cum deſtructione alterius, cum ex hoc, quid pluralitas non sit ponenda sine necſitate, ac per hoc cum vna mu-

A tatio hic sufficiat, non sunt ponenda dute, cum quia secundum Philosopherum doctrinā relatio[n]es sunt consecutivae ad mutationes absolutorum, & non per alias proprias mutationes: tum, quia tam ecclesia, quam priscorum doctorum doctrina tradit conuersio[n]is mutationem pro ratione verificantem cor-

pus Christi contingi sub specie panis: Quia doctrina non verificaretur, nisi forte per accidentis si interuenirent hic duas mutationes: quoniam si duas mutationes sint, prima per accidentis se haberet, quod est aduersarij fatetur: sed tunc sequitur maximum inconveniens, quid tam ecclesia, quam prisci doctores laborauerunt ad reddendam rationem per accidentis, quæ ab arte, & doctrina reſecan-

da est. Dicamus igitur, quid vna sola hic interuenit mutatione, inferens nouitatem continentia. An autem sacramentalis conuersio[n]is mutatione inferat, in utroque extremo relationes reales continentia actiua, & passiva, vel solum ex parte corporis Christi sit relatio realis ad species, quia continetur sub speciebus, & per hoc demonstrentur species cōtinere corpus Christi: quia corpus Christi continetur sub illis, vel in speciebus, ipsi realis continentia relatio ad corpus Christi cōsurgit, ex qua corpus Christi cointelligitur referri ad species, vt contentum ad continens, non quia ipsum referatur ad species, sed quia species, referatur ad ipsum: sicut Deus realiter dicitur dominus creature, non quia ipse referatur ad creaturā feruam, sed quia creature referatur ad ipsum, non facile dixerim: quia ignotus est modus, quo corpus Christi continetur sub specie panis. Cum his tamen omnibus conclude, ita esse hic vna solam mutationem, vt affirmando vnicam perspicias ita interuenire in hoc sacramento vnicam mutationem in actu, vt non negetur esse plures in potentia, non naturali aut sacramentali, sed diuina absolute, hoc est, quod id quod de facto fit per vnicam mutationem, posse Deus facere per plures mutationes: posset enim mutare panem in corpus Christi vna mutatione, & face re corpus Christi cōtentum sub specie panis alia mutatione: sed quoniam hoc ad potentiam abolutam Dei respicit, simpli citer, & absolute loquendo, vnicam dicitur interuenire mutationem. Et hæc dicta de his mutationibus actu, vel potentia in ordine ad relationes, non aliter dicta intellige, quam considerando esse sacramentalis corporis Christi relatione secundum relationes contenti, & continentis, nam secundum rem longe altius est, quām huiusmodi relatione significat, & magis reuenerter ac eminentius de illo sentitur, & dicitur, cum de illo secundum se sentimus, & dicimus, quod se habet ad conuersionem, vt factum esse in termino ad fieri, vt superius exp[lic]auimus.

E Communicando tamen in consideratione respectiva cū ad uerfaris, ne fugere difficultates vnde[m]ur, his præmissis ad secundum Scotti dicitur admisso præsupposito, q[uod] consequentia prima nihil valet, vppote inferens a possibili logico necessarium, dum dicit potest esse, ergo oportet. Et per hoc patet, q[uod] secunda consequentia dicunt, ergo h[oc] p[re]s[en]tia non habetur per conuersio[n]em, non inferitur ex primo antecedente. Et ad probationem dicitur, q[uod] terminus vnius rationis, cuiusmodi est præs[en]tia, non est terminus per se duarum mutationum: quia non interuenit nisi vna mutatione, quamvis per potentiam diuinam posfit esse terminus duarum mutationum, substantialis quidem confeccio[n]e, accidentalis autem secundum se.

¶ Ad tertium autem contra bonam refensionem de facto, vel potentia, dicitur, q[uod] si panis conuertetur in Christi corpus prius prefens factum, corpus Christi est: dupli vinculo p[re]fens, hoc est, ex vi conuersio[n]is sacramentalis, & ex vi prioris actionis diuina omnipotentia. Vnde nihil aliud sequitur, nisi quid huiusmodi præs[en]tia potest per diuinam omnipotentiam terminare duas mutationes, quod gravis concepsum fuit.

¶ Ad obiecta demū contra efficaciam conuersio[n]is ad presentiam corporis Christi in sacramento, respondendo per conditiones, vt in præcedenti fecimus refensione, dicitur, quid si Deus conuertet panem in corpus Christi, vt habens esse in cyclo, non est conuersio eiusdem rationis cū ista sacramentali, ac per hoc, non est ad propostū quicquid inde sequere[tur].

Et

